

NAŠ GOZD

Izkoriščajmo gozd previdno!

Koristi in pridelki, ki nam jih daje gozd, so številni in mnogovrstni. Iz gozda dobivamo les za razno porabo in obdelavo; drva za kurjavo; kolje za gospodarstvo; šibje za različne potrebe; zelišča, brstje in cvetje za zdravilne, industrijske, prehranjevalne in okrasne svrhe; sadeže, plodove in semenje; nastilj, krmo, pašo; lubje, smolo, drevesne sokove; gozdno prst, rudnine in drugo.

Niso redki posestniki gozda in gospodarji, ki menijo, da more in mora gozd s svojimi pridelki kriti hkrati vse najraznovrstnejše potrebe kmečkega gospodarstva in poleg tega dajati še les za prodajo. Ne, tudi iz gozda ne moremo jemati vsakovrstnih užitkov in v kakršni koli množini. Kajti pri prehudem izkoriščanju gozd tako oslabi, da nam čez nekaj časa ne more več nuditi nobenih pridelkov in nikakih dohodkov.

Svoj čas je na gozdarski anketi tožil nek gozdni posestnik, da ne ve kaj početi z gozdom, ki mu ne donša skoro nobenih koristi. Bil je to posestnik, ki je posedoval okoli 20 ha gozda, kar je za kmeta v naših krajih že dokaj lepa in velika gozdna površina. Kako je vendar mogoče, da mu tak gozd ni dajal vidnih užitkov. Pravo pojasnilo bo pač tole: že njegovi predniki, pa tudi on sam, so vsako leto grabili po vsej gozdni ploskvi steljo, pasli so po njej živino, strgali so s siromašnih tal resje s prstjo vred, sekali so vsako debelejšo deblo za prodajo in za kurjavo. Tako se je manjšala od leta do leta zaloga lesa, ginevala pa je tudi proizvajalna sila zemljišča. Gozdni posestnik je potreboval vsako leto enako množino stelje, kuriva, lesa, paše. Svojega kmetijskega obrata ni hotel omejiti, niti ni skrbel za to, da bi si na kak drug način nadoknadil prekomerno ukoriščanje gozda. Stanje gozda se je sčasoma tako poslabšalo, da je posestnik nazadnje uvidel, da mu gozdna tla ne morejo več dajati ne lesa, ne kuriva, ne stranskih pridelkov y zadostni množini. Gozd je po

krivdi posestnikov postal pasiven, kajti kmetija ne more daljšo dobo živeti samo na račun gozda.

Kdor zahteva od gozda preveč, bo dobival iz njega vedno manj.

Ker zatorej iz gozda ne moremo dobivati hkrati lesa, kuriva, stelje, paše in drugih dobrin, ki jih sicer nudi gozd, si moramo biti na jasnem, kateri gozdni pridelki so nam najbolj potrebni in do katere mere lahko izrabljamo posamezne gozdne užitke, ne da bi poslabšali rodovitnost gozdnih tal. Precej lažje je rešiti to nalogo v gozdovih, ki so namenjeni samo za pridobivanje lesa in drv. To je navadno pri večjih gozdih. Težko pa je to vprašanje za malega gozdnega posestnika, ki mora ukoriščati za svoje gospodarstvo poleg lesa in kuriva tudi razne stranske proizvode.

Pri polju naš kmet vsako leto več ali manj natančno preudari v naprej, kaj bo sejal na tej, kaj na oni njivi, kako bo menjaval posevke, kaj mu bo najbolj služilo itd. Pri gozdu pa, kjer bi bilo smotrnó gospodarjenje zaradi dolge dobe, ki jo rabi drevo, da doraste, še dosti bolj važno, si posestnik ne beli glave in pusti, da raste kakor hoče ali kakor nanese slučaj in prilika.

Potrebno bi bilo, da si je vsak gospodar že vnaprej na jasnem, kakšni užitki iz gozda so mu najbolj nujno potrebni in koliko jih more dobiti iz svojega gozda, na jasnem tudi, kako bo napravil, da zadosti svojim potrebam, in kako bo vnovčil najbolj to, česar ne rabi sam.

Če potrebuje na primer mnogo drv za kurjavo, mora skrbeti za to, da bo v gozdu več bukovja, ki daje poleg tega tudi tlom dobro gnojilo. Za kurjavo bo porabil tudi vse ostanke, ki jih dobi pri redčenju, kakor sušica, vrhače, vejevje, šibje, po mrčesu napadeno in poškodovano drevje, pa naj si bo kurivo tudi manjše vrednosti.

Ako zaradi kake veje svojega gospodarstva, recimo vinogradništva, rabi mnogo kolja, bo na pripravnem delu svojega

gozda uvedel kostanjev nizki gozd in bo izkoriščal poganjke iz štorov.

Skoro vedno pa bo mali posestnik storil prav, če bo pomislil, da rabi za svoje gospodarstvo, za popravilo poslopij in za svoje orodje les različnih drevesnih vrst in raznih velikosti. Zato bo skrbel, da bo v njegovem gozdu drevje raznih starosti in raznih vrst, poleg bukve še iglavci, jeseni, javorji, gabri in druga drevesa posamezno ali v skupinah.

Ze zaradi raznovrstnih potreb za mallega posestnika ni nobenega drugega pravega načina gospodarjenja v gozdu, kakor gospodarjenje s prebiranjem. Le z izbiranjem in izsekavanjem posameznih dreves si more iz gozda kriti svoje različne potrebe iz lastnega ter urediti gozd tako, da prigozdari v njem največ onih pridelkov, ki jih najbolj nujno rabi. Pri prebiralnem gospodarjenju ne uravna samo rast posameznih vrst po svoji volji, ampak tudi lahko na najboljši način pospešuje prirast gozda. Kjer vidi, da manjvredno drevje zatira boljše,

odstrani nadraslo drevje; koder ima mnogo zdravega podrastka, poseka starino, ki zavira rast; preveč vejnata in košata drevesa zamenja z mladim, stegujenim drevjem, ki ima malo stranskih vej, itd. Prebiranje pa je tudi glede vsakoletnega donosa in denarnih dohodkov za kmeta edino pravi način gospodarjenja v gozdu. Prebiranje donša vsako leto sicer skromne, toda stalne prispevke za celokupno gospodarstvo. Pri večjih sečnjah na golo dobi posestnik naenkrat večjo vsoto na razpolago, toda potem ostane dolga desetletja brez dohodkov iz gozda. In v tem času mora plačevati tekoče davščine, mora žrtvovati denar in trud za pogozdovanje, čiščenje in obnovo gozda, navadno še dolgo let pozneje, ko je izkupiček iz enkratne večje sečnje že davno porabil.

Za srednje velike kmečke gozdove bi bila poleg prebiranja morebiti v nekaterih krajih dopustna tudi sečnja v skupinah. Sekanje na golo večjih ploskev pa je za našega gozdnega posestnika prava nesreča. —n.

ŽIVINOREJA

Želod, bukov žir in divji kostanj za živino

Ob pomanjkanju krme skušamo izkoristiti vse pridelke, pa tudi vse druge sadove, ki nam jih nudi zemlja sama. Želod, bukov žir in divji kostanj so taki plodovi, ki nam jih nudi naše gozdno drevje. Ko v septembru in začetku oktobra dozoriijo in odpadejo, jih je treba samo pobirati. Vsekakor je vredno nabirati te darove zemlje. Pravilno pripravljani nam dajo dobro krmo za domače živali, posebno za prašiče.

Hrastovi in bukov gozdovi nudijo ravno zaradi želoda in bukovega žira prvovrstno pašo za prašiče. Na ta način tudi najceneje izkoristimo gozdne sadeže, ker jih ni treba pobirati in pripravljati. Toda v naših razmerah gozdna paša skoro ne pride v poštev, posebno še v teh časih, ko živali niti v hlevu niso varne. Zato tem bolj priporočamo nabiranje.

Želod, divji kostanj in bukov žir nabiramo oktobra in novembra meseca. Pri nas navadno pobirajo z rokami, le bukov žir, ki je bolj droben in je nabiranje z rokami zelo zamudno, grabijo z listjem vred, ga potem kar v gozdu preretajo in doma očistijo na rešetu in na čistilnicah za žito. Pri tem odstranijo listje, smeti in druge primesi ter ločijo dobre in

zdrave plodove od slabih. Na ta način se da ponekod nabirati tudi želod. Z grabljami je mogoče nabirati bukov žir in želod le tam, koder gozdna tla niso porasla s travo, plevelom in gozdnim pomladkom in koder leži teh plodov veliko po tleh. Ponekod bi bilo možno te plodove klatiti na pogrjnene rjuhe. Ako je gozdno drevje obrodilo in ga v tem času sekajo, je možno plodove tudi trgati s posekanega drevja.

V hlevu krmimo z zdrobljenimi plodovi v svežem in suhem stanju. Po hranilni vrednosti je suh želodov zdrob skoro enak hranilni vrednosti krmilne moke, le da vsebuje samo približno tretjino toliko beljakovinskih snovi. Zato ni primeren za mlado živino, ki ravno beljakovin rabi sorazmerno veliko. Pač pa je želod zelo dobra krma za živino v pitanju. Posebno je priporočljiv za prašiče, ki jih pitamo. V teh časih rede prašiče prav pogosto tudi najmanjši obdelovalci zemlje, ki niso pravi posestniki. Večina ma skušajo na najeti zemlji pridelati za vzrejo nujno potrebno krmo, skrbno izkoristijo vsako bilko in vse kuhinjske odpadke. Za take rejce bo želod, kostanj ali bukov žir morda najvažnejši pripomoček za pitanje. Želod daje zelo trdo in okusno slanino, prav tako kostanj, dočim bukov žir povzroča, da je slanina rumenkasta in mehka. Zato bukovega žira zadnji mesec pred klanjem svinjam

ne polagamo. Divji kostanj je po hranilni vrednosti podoben želodu, bukov žir je celo boljši, ker oluščen vsebuje do 25% olja.

Želod vsebuje tudi škodljive snovi, ki otežkočajo prebavo. Divji kostanj deluje podobno, razen tega je tudi grenkega okusa in nekaterim živalim ne gre v tek, dokler se ga ne navadijo. Posebno škodljiv, celo strupen je lahko bukov žir; vsebuje strup fagin, ki je zlasti nevaren konjem in drugim kopitarjem; zato je treba pri krmljenju previdnosti. Pokladati ga smemo v manjših količinah vedno pomešanega z drugo krmo. Koliko kilogramov suhega zdroba smemo dati posameznim živalim na dan, nam kaže naslednja razpredelnica:

	svinje	voli	m. krave	konji
želod	2—3 kg	3 kg	2 kg	1½ kg
div. kostanj	1.5 kg	2—4 kg	1—2 kg	2 kg
buk. žir	1—2½ kg	2 kg	2 kg	—

Da bi zmanjšali škodljivost in odpravili neprijeten grenak okus, ki ga ima posebno divji kostanj, ga ponekod pred uporabo namakajo v mehki vodi (deževnici) ali ga dobro prekuhajo in vodo odlijajo. V prvem kot v drugem slučaju pa se izperejo poleg škodljivih tudi hranilne snovi. Zato je najboljši tretji način pripravljanja krme, kjer je plodove treba zdrobiti in jih potem samo parimo.

Parjeni zdrob pomešamo s parjenim krompirjem in drugo krmo. Posebno je priporočljivo mešati s krmo, ki pospešuje prebavo, kot n. pr. pesa, repa ali kislja krma. Dobro je primešati nekaj nekuhanih otrobov ter dodati nekaj živinske soli, kar okus znatno izboljša.

Tako pripravljena krma je dobra tudi za kokoši. Zdrob priporočajo tudi za ovce in koze. Smemo ga pomešati med rezanico do ¼ kg na dan na glavo. Posebno jim prija po vodeni krmi ali vlažni paši.

Divji kostanj uporabljamo kot zdravilo za živino proti driskli.

Želod, divji kostanj in bukov žir je treba dobro posušiti, da se ne pokvari. Sušimo v sušilnici, na peči, na soncu ali tudi samo na zraku. Vendar pri počasnem sušenju ne smejo plodovi biti v debelejših plasteh in treba jih je pridno mešati. Posušene plodove je hraniti na suhem zračnem prostoru. Posebno rad se pokvari bukov žir in tako še poveča nevarnost za živali, ki jih krmimo z njim.

Pri pazljivem ravnanju s plodovi, pravilni pripravi krme in umerjenem pokladanju se nam ni bati slabih posledic. Lahko pa si s temi gozdnimi sadeži pripravimo marsikak izdatek, še bolj važno pa je, da si priskrbimo dobro krmo in da zlasti svoje prašiče čim bolj dopitamo.

FRANJE VRT

Tudi sadno drevo je živo bitje

Le pogledite sadno drevo kako se bujno razvija na dobrih, globokih zemljah in zavetnih legah. Le pogledite njegove plodove kako so debeli in sočni. Kako so plodovi lepo barvani na drevju, ki ima dovolj sonca in zraka. Nasprotno pa pogledite kako krmežljivo izgleda drevo, ki raste v pustih, ravnih in plitvih zemljah. Kako žalostno sliko kaže drevo, ki raste na vetrovnih legah in na stalnem prepihu.

S tem ni rečeno, da mora sadno drevo živeti v izobilju. Le opazujte drevo, ki raste poleg gnojšča. Tako drevo raste bohotno, vendar sčasoma postane mehkužno. Hujši zimski mraz ga navadno uniči. Drevo, ki raste v izobilju, postane leno in ne mara roditi. Od takega drevesa imamo navadno mnogo sence in malo roda. Še slabše je z drevjem, katerega zamaka gnojnica. V začetku je njegova rast silna. Listje je temnozeleno in buj-

no. Ko drugemu drevju v jeseni listje že odpada, njemu še zeleni. Usoda takega drevesa, ki živi v izobilju, je kaj žalostna. Tako drevo začne kmalu napadati rak, smolika, plesnoba korenin itd. Mraz mu škoduje in vse nesreče se spravijo nanj. Ko bi tako drevo moralo začeti kaj roditi, se navadno posuši. Sadnemu drevesu se torej ne sme goditi preveč slabo, pa tudi z dobrotami ga ne smemo preveč razvaditi. Najbolj prija drevesu peščeno-illovna zemlja, ki je spočita in že po naravi bogata po hranilnih snoveh. Lega mora biti primerno zavetna. Ne sme biti prenzika pa tudi ne previsoka.

To so malenkosti, na katere mora sadjar paziti, če hoče kaj od drevja imeti. Drevo je živo bitje in zato postavlja človeku tudi zahteve, če hoče človek kaj od njega imeti.

Nekoč sem bil pri neki sadjarski pravdi zaslišan kot izvedenec. Kmetovalec je tožil dobavitelja drevja, da mu je dobavil 12 slabih dreves. Izmed vseh 12

dreves, katere je kmetovalec posadil, se namreč niti eno ni prišlo. Zato je nastala tožba in sodišče me je poklicalo, da podam svojo strokovno in strokovno izjavo. Kmetovalec je pravdo izgubil. Poslušajte me, kako je kmetovalec z drevjem ravnal, in videli boste, da je pač moral pravdo izgubiti.

Kmetovalec je kupil nekako po sv. Jožefu 12 prvovrstnih sadnih drevesc. Dobavitelju je drevje plačal, sveženj drevesc vzel na rame in odšel domov. Bila je vroča sobota. Sonce, hoja in težko breme je kupca hudo užejalo. Pri dobri gostilni se je zaustavil na merico boljšega. Tukaj je našel prijatelja za dober golaž in tako se je naš znanec zadržal do pozne ure v prijetni družbi. Naš prijatelj je v veselem razpoloženju pozabil na drevesca, ki so se zunaj na soncu sušila. Zvečer je prijatelj Tomaž z drevjem vred odpeljal svojega znanca sopivca z zapravljiščkom domov. Drugi dan je bila nedelja in naš prijatelj je šel k maši. Popoldne se je z znanecem Tomažem srečal v domači gostilni. Tomaž mu je sporočil, da je snoči pozabil vzeti drevje z voza. Drevju menda ne bo nič hudega, je menil prijatelj Tomaž. Res je malo posušeno in od vožnje prašno ter nekaj obdrgnjeno, pa vendar misli, da mu ne bo nič hudega, saj je drevje v senci pod kozolcem. Tomaž mu je svetoval, naj pride naslednji dan zarana po drevje in naj ga čimprej potopi v gnojnico, da se bo tako do saditve namakalo. Našemu prijatelju ni bilo prijetno zapustiti gostilno in družbo, zato je Tomaža ubogal. Drugi dan je naš znanec šel po drevje, ki je počivalo na vozu pod Tomaževim kozolcem. Drevje je položil doma s koreninami v gnojnico tako, da se je namakalo do polovice debla. Tretji dan, to je v sredo, je naš znanec pripravil jame in drevje posadil. Drevje mu ni odgnalo. V jezi je tožil dobavitelja drevja, ker je bil pač prepričan, da je on kriv, da se je drevje posušilo. Če bi bilo drevje dobro, bi se pač moralo prijeti. »Zaradi nepoštenosti dobavitelja trpim veliko škodo, katero mi mora povrniti.« Tako je menil naš znanec. Obtožil je dobavitelja, češ da je on vsega kriv.

Sedaj, ko nam je jasno, kako je kmetovalec ravnal z drevjem, nam mora biti tudi jasno, da se je to ubogo drevje moralo posušiti. Naš znanec se ni zavedal, da je drevje živo bitje in da mora z njim previdno ravnati. Preden je šel v gostilno, bi moral drevesne korenine poškopiti z vodo in jih pokriti z mokro vrečo, otavo ali slamo. V soboto zvečer bi moral drevje spraviti v klet in korenine ponovno pokriti z vlažno vrečo. Če bi bil tako ravnal, bi se mu drevje gotovo prišlo. Ni pravilno, da je pustil drevje na soncu

z nezavarovanimi koreninami, kakor tudi ni pravilno, da je drevje kar tri dni namakal v gnojnici.

Drevo je živo. Za svoje življenje nujno potrebuje primerno vlago, hrano, toploto, zrak in primerno oskrbo. Drevo ima kot vsako živo bitje razne organe, ki vsak zase vrši važno nalogo v življenju drevesa. Lahko bi rekli, da ima drevo srce, usta, pljuča, prebavila, žile, kri itd. Jasno je, da ti organi niso tako ustvarjeni, kakor pri človeku ali pri živali. So pa ravno tako važni in občutljivi, kakor pri drugih živih bitjih. Drevo, ki je lačno, zanemarjeno, ki raste na neugodni legi, neprimerno vlažni, plitvi, mrzli ali prebogati zemlji, mora prej ali slej propasti. Tako drevo ni pravilno hranjeno, zato v kratkem toliko oslabi, da ga z lahkoto uničijo škodljivci in boleznii. Drevo mora podleči, ker mu razmere ne ugajajo. Na mrzlih legah ga zebe, na sončni in suhi legi mu je prevročje in ga stalno žega, na prebogatih tleh se mu pokvarijo prebavni organi in drevo propade. Na vetrovnih legah se drevo prehladi, na nizkih legah mu škoduje megla in vlaga. To vendar ni nič čudnega, saj drevo je živo. Drevo more živeti in donošati človeku koristi le tedaj, če raste v razmerah, ki mu omogočajo dobro in zdravo rast.

Vzgojitelj drevja — drevesničar — neguje in oskrbuje mlado drevo kot otroka. Vzgojitelj mlademu drevesu streže z vso ljubeznijo in potrebnim strokovnim znanjem. Ko drevo doraste, mora pač v svet. Prevzame ga v svojo last in oskrbo marsikateri malomarnež. Zaradi nepoznavanja zahtev ga posadi v slabo pripravljeno zemljo. Komaj za dober klobuk široko jamo skoplje, korenine in vrh mu nestrokovnjaško obreže. Na obrezane in ranjene korenine mu natrese svež hlevski gnoj ali celo stranišnik ali gnojnico. Sedaj rasti ubogo drevo, če moreš! Nepravilno obrezane korenine začnejo gniti. Svež hlevski gnoj peče, grize in zastruplja nove koreninske poganjke. V preozki drevesni jami korenine zadevajo povsod ob trdo, neobdelano zemljo. Oh, kako mora biti temu drevesu hudo za svojim skrbnim vzgojiteljem! Marsikatero drevo ne prenese tega in mora umreti.

Sadjarji, zavedajte se, da je drevo živo bitje. Zavedajte se, da je tudi njemu težko privaditi se novim razmeram, ko ga presajate. Zato mu pripravite ugodno bivanje na svojem zemljišču. Pripravite mu vsaj 1,5 m široko drevesno jamo in 60 cm globoko. Na korenine mu mečite svežega gnoja, temveč dobro vrtno zemljo ali pa kompost. Drevesu izberite primerno mesto, da bo moglo uspešno rasti in roditi.